

VERTEDERDINGEN

Erik Burke

Voor leerlingen van het secundair onderwijs, 3de graad.

WAAROM?

'VertederDingen' biedt leerlingen de kans om **op een speelse manier kennis te maken met enkele grote namen uit de Nederlandstalige literatuur**: Ida Gerhardt, Rutger Kopland, Herman De Coninck, Cees Buddingh', Bert Schierbeek, Kees Stip, Gerrit Achterberg, J. Bernlef, Remco Campert, Toon Tellegen, Louis Paul Boon, Paul Snoek, Judith Herzberg, Lévi Weemoedt, Maarten Asscher, Nicolaas Matsier, Godfried Bomans, en vele anderen...

Via eenvoudige, dagelijkse voorwerpen, komen grote levensvragen aan bod. Deze overstijgen vaak de onmiddellijke leefwereld van de studenten maar confronteren ze wel met herkenbare situaties als familie, jeugd, leven... én dood.

Bovendien kun je deze voorstelling aangrijpen om **vakoverschrijdend te werken**, je kunt zelfs **vakoverschrijdende thema's** realiseren (afhankelijk van de invalshoek die je gebruikt).

WAAR?

'VertederDingen' bewijst dat poëzie niet elitair hoeft te zijn. De teksten staan **létterlijk dicht bij de leerlingen** want de acteur kan gewoon in de klas komen spelen...

suggesties voor mogelijke **INVALSHOEKEN**

Vóór of ná de voorstelling.

➤ **Geschiedenis**

Mogelijkheid 1

De dingen overleven ons. Zij geven ons informatie door, over hun tijd, over hun eigenaar. Denk aan het belang van archeologie. (cfr. Toetanchamon, tekst Maarten Asscher)

opdracht

Zoek informatie over piramides, hiërogliefen, ...

Stel voor in de klas.

Mogelijkheid 2

Begrafenisculturen kunnen heel erg verschillen. Hoe ging het er bij de Egyptenaren aan toe, en hoe bij ons? (cfr. Gesloten Huis, tekst Nicolaas Matsier).

Bij de moslims en bij ons?

opdracht

Zoek informatie, werk de vergelijking uit, presenteer voor de klas.

➤ **Mens en maatschappij**

We leven in een wegwerpmaatschappij, waar alles nieuw moet zijn en liefst nog nieuwer. Consumptie komt voor kwaliteit. De kleur van je GSM verveelt? Weggooien dat ding. De levensduur van consumptiegoederen wordt steeds korter en de afvalberg steeds hoger.

Wegwerp-bekertjes, wegwerp-zakdoekjes, wegwerp-camera's, drank in plastic flessen, fruitsap in brik, broodbeleg in voorverpakte schaaltes. Als iets stuk gaat, gooi het dan meteen weg. Elektrische apparaten, meubels, schoenen, ...

Bovendien is er in de wegwerpmaatschappij nauwelijks nog plaats voor herinneringen, omdat men altijd verder moet. Wij worden geacht het verleden als 'dat-wat-niet-meer-is' te beschouwen, terwijl het onuitwisbaar gegrift is in ons lichaam en onze ziel.

Niets heeft nog permanente waarde, alles is maar bruikbaar zolang het ons genoeg verschaft...

opdracht 1

Luister naar wat de leraar vertelt (zie boven).

Schrijf een artikel waarin je de probleemstructuur verwerkt.

opdracht 2

Luister naar wat de leraar vertelt (zie boven).

Ga in groepjes na welke maatregelen je wilt introduceren om die wegwerpmentaliteit in te dijken.

Schrijf een artikel waarin je de maatregelstructuur verwerkt.

opdracht 3

Wat is jouw mening over het begrip wegwerpmaatschappij? Vind je ook dat de mensen alles veel te snel weggooien of ben je het er niet mee eens? Schrijf je standpunt neer en zoek passende argumenten.

opdracht 4

Organiseer een debat met pro's en contra's.

(cfr. uit de voorstelling, het verhaal van de boodschappentas, Nicolaas Matsier)

➤ Nederlands / PAV

opdracht 1

Welke voorwerpen, welke teksten zijn je bijgebleven en waarom? Wat heb je onthouden? Wat vond je van de voorstelling.

Schrijf een recensie (hou rekening met tekstsoort, evaluatiestructuur, taal).

opdracht 2

Welke dichters kwamen aan bod? Wie zijn ze?

Zoekopdracht : vind een ander boeiend gedicht van dezelfde schrijver.

Wat kan je te weten komen over zijn of haar leven? Ook op het internet zijn boeiende sites te vinden die je méér vertellen over de dichters en hun werk ! Bijvoorbeeld : <http://www.poetry.nl/dichtweb> waar je

boeiende informatie vindt over Gerrit Kouwenaar, Judith Herzberg en Rutger Kopland.

totaalopdracht

Wat is een gedicht?

Naar een voorstelling ga je kijken. In dit onderdeelje van de lesmap wordt kijken geassocieerd met andere handelingen. Met dank aan Janien Prummel.

fase 1

De eerste topic is **kijken en vragen stellen**. Kijken heeft veel te maken met vragen durven stellen. Dichters en kunstenaars starten hun werk vaak vanuit een vraag. De volgende oefening helpt ons om op verrassende vragen te komen:

*Kies een voorwerp of kunstwerk waarover je vragen wilt stellen.
Bijvoorbeeld, een boek.*

Kijk goed en begin vragen te stellen over het object. De opdracht is om er veertig te vinden. Neem een blad papier en schrijf ze op. Oordeel niet over de vragen, het gaat niet om goede of foute, slimme of verstandige vragen maar om veel vragen. Als je even vast komt te zitten, stop dan niet maar ga verder. Bekijk het voorwerp van een andere kant, pak het vast als het kan of bedenk dat jij het boek bent en stel weer vragen.

Welke vraag heeft je verrast? Zijn er andere, interessante invalshoeken naar voren gekomen?

Een voorbeeld uit de voorstelling. Rutger Kopland stelt zich grote levensvragen bij de oude jas van zijn vader...

ZIJN JAS

**MIJN VADER WAS NOG MAAR NET
GESTORVEN TOEN MIJN MOEDER
ZIJN NIEUWE REGENJAS VOORZICHTIG
VAN DE KAPSTOK NAM. PAS EENS.
ZEI ZE. HIJ WAS ER ZO TROTS OP.**

**DAAR STOND IK DAN EN VOELDE
AAN DE MOUWEN EN BIJ HET SLUITEN
VAN DE KNOPEN HOE DOOD HIJ WAS
EN HOE VER WEG MIJN JEUGD □ OUD
EN ZWAK ZOU IK WORDEN □ IN DEZE
PLOOIEN ZOU MIJN HUID GAAN HANGEN
OM MIJN KNOKEN**

□ ZIJN JAS □

RUTGER KOPLAND

□ ALLES OP DE FIETS □ UITG □ VAN OORSCHOT

fase 2

Deze topic heeft te maken met **kijken en beschrijven**. Deze oefeningen richten de aandacht op het feit dat we met een eerste blik niet alles zien.

Goed kijken, kost tijd en aandacht. Waarnemen is een zeer actief gebeuren.

- Kijk één minuut zeer aandachtig naar een voorwerp of kunstwerk. Draai je om en probeer het te tekenen. Kijk opnieuw en vergelijk. Wat heb je vergeten, niet gezien?

- Probeer een voorwerp of kunstwerk te beschrijven. Benoem alleen wat je ziet (niet wat je denkt of voelt).

- Ga eens vanuit een ander standpunt kijken: dichtbij, veraf, opzij, liggend of van boven en beschrijf het opnieuw.

- Probeer het voorwerp of kunstwerk eens te beschrijven aan iemand anders. Deze persoon weet niet wat jij hebt waargenomen. Vertel aan de ander wat je hebt gezien: beschrijvend, feitelijk, niet je interpretatie. De ander probeert vanuit de beschrijving het voorwerp te tekenen.

De dichter Rutger Kopland leerde wellicht als psychiater om zeer nauwkeurig te observeren en analyseren. Dat merk je bijvoorbeeld aan deze tekst :

RODE BLOEMPOT

**WAT EERST WAS □ KLE □ BREIN □ WATER □ WIEL □ HAND □ BRAND □
WAT □ STEEDS HERHAALD □ GESTAPELD □ WACHT IN HOKKEN □**

**EEN CONISCH LIJF ROND BODEMGAT DE BAND
WAT STEEDS VERSCHILT MOSGROEN KALKWIT DE KORSTEN
GE TST DOOR ANONIEME MEESTERHAND**

**HIJ DRAAGT DE SCHUNNIGSTE DE REINSTE PLANTEN
HIJ WORDT MET EIGEN GRONDSTOF VOLGESTORT
HIJ IS WAT DULDT WAT BREEKT MAAR NOOIT VERDORT**

**R ODE BLOEMPOT
RUTGER KOPLAND
DANKZIJDE DINGEN UITG VAN OORSCHOT**

fase 3

De derde topic gaat over kijken en **associëren**. Ons kijken is altijd subjectief. Ieder kijkt anders naar hetzelfde omdat een ieder andere associaties heeft. Bij associëren gaat het niet om de feitelijk waarneembare werkelijkheid maar om alles waar je aan moet denken of wat je voelt. Associatieoefeningen helpen om los te komen van de eerste interpretatie.

Bloem- of spinassociatie: Zet in het midden van een blad papier het woord waarrond je wilt associëren. Bijvoorbeeld 'de lift'. Noteer alles waaraan je moet denken in een cirkel om het woord.

De associaties kunnen meer toegespitst of gericht worden.

Maak een nieuwe bloem of spin vanuit:

- zintuigen: hoe ruikt, voelt, beweegt, smaakt een lift?
- verbeelding: verplaats je in het boek. Stel dat jij de lift bent?
- fantasie: waar komt een lift niet voor? (in een auto, de woestijn...) Wat als het wel zou kunnen?

Enkele voorbeelden uit de voorstelling. Een 'ordinaire' tandenborstel of een toiletverfrisser brachten de dichter op heel andere gedachten...

EEN TANDENBORSTEL

**DE OPRECHTHEID VAN
DE GROENE PLASTIC BEKER
MET WITTE STIPPEN**

**DE BALDADIGHEID VAN DE
TANDENBORSTEL MET WIJD
UITSTAANDE HAREN**

**DE EERLIJKE OUDERDOM
VAN DE HALF OP
GEROLDE TUBE**

**ZO ZOU IK IEDERE MORGEN
WILLEN DENKEN**

**EVEN DUIDELIJK
MIJN WOORDEN
ALS DE BEWEGING**

**WAARMEE IK POETS
EN POETS TOT
HET TANDVLEES BLOEDT**

**§ TILLEVEN MET ECHT BLOED
J BERNLEFF
ACHTER DE RUG UITGE M QUERIDO**

EEN TOILETVERFRISSE

**JE HEBT NU EEN TOILETVERFRISSE ONTDEKT
MET TREKAUTOMAT DIE RUIKT NAAR WARME
RANJA ZONDER PRIK ALS JE ER AAN TREKT
DAARBIJ VERGEET JE WAREMPEL JE DARMEN**

**ZO ROOK DE RANJA OOK DIE JE ALS KIND
DRONK RUSTEND TUSSEN CARROUSEL EN SCHOMMEL
VAN UITSPANNING WELTEVRE OP HET GRIND**

OP HET GRAS □ NU □ ALS JE MAAG WEER ROMMELT

**EN JE GAAT ZITTEN □ EN JE TREKT AAN □ T ODEUR □
GEVAARTE □ EN HET KAMERTJE VERVULT
ZICH MET DIE DUBBELE □ BLOEDLAUWE GEUR □
DAN BEN JE IN NEVELEN VAN GELUK GEHULD □**

H ET LAND VAN MELK EN HONING □

GERRIT KOMRIJ

□ ALLE GEDICHTEN TOT GISTEREN □ U ITG □ DE ARBEIDERSPERS

fase 4

Schrijf zelf een gedicht.

Iedereen heeft wel enkele lievelingsvoorwerpen, dingen die je echt niet zou willen missen. Of dingen waar je net een gloeiende hekel aan hebt. Daar gaan we een gedicht over schrijven. Begin met een voorwerp in gedachten te nemen.

Kan je bij dat voorwerp enkele eigenschappen bedenken die je zelf zou willen bezitten (bijvoorbeeld sterk, altijd vrolijk, duur...)?

Stel je voor dat jij kon veranderen in dat voorwerp. Wat zou je doen in je nieuwe gedaante?

Bedenk andere voorwerpen die je graag (of niet graag) wilt zijn. Hoe gekker hoe liever. En waarom dat voorwerp?

Wie zou eigenaar van je worden? Wat zou je meemaken? Hoe zou je leven anders zijn?

Kies uit alle invalshoeken de leukste en voeg ze samen tot één verhaaltje. Begin na enkele woorden telkens een nieuwe regel. Zo ontstaat er 'vanzelf' een gedicht. Het hoeft niet per se te rijmen.

Schrijf in tegenstelling daarmee over hetzelfde voorwerp een objectief beschrijvend gedicht, stap voor stap. Zoals:

**VANOCHTEND NA HET ONTBIJT
ONTDEKTE IK □ DOOR MIJN VERSTROOIDHEID □
DAT HET DEKSEL VAN EEN MIDDELGROOT POTJE MARMITE
□ HET □ OZ NET FORMAAT □
PRECIES PAST OP EEN KLEIN POTJE HEINZ SANDWICH SPREAD
NATUURLIJK HEB IK TOEN METEEN GEPROBEERD
OF HET SANDWICH SPREAD □ DEKSEL TJE
OOK OP HET MARMITE POTJE PASTE □
EN JA WEL HOOR HET PASTE EVENEENS**

Anagram. Maak een letterleengedicht.

Maak een gedicht uit de letters van één woord.

Noteer één lang woord.

Maak van de letters uit dit woord zo veel mogelijk andere woorden. Je hoeft niet steeds alle letters te gebruiken. Je mag de letters bij het volgende woord weer gebruiken. Uit het woord 'vriend' kun je halen: drie, vier, den, nier, ren, ver, rein etc.

Rangschik deze woorden tot een gedicht, met of zonder betekenis.

Klaar is je letterleengedicht.

Bedenk samen een groepsgedicht.

Maak van het dichten een groepsgebeuren en een performance. Schrijf ieder individueel een dichtregel en breng ze samen tot één gedicht, door de regels voor te dragen.

Maak twee groepen van bv. elk 10 personen.

Elke groep krijgt één rijmklank: bijvoorbeeld voor groep A: -aa en voor groep B -ee.

Elke persoon van groep A maakt bijvoorbeeld een eigen dichtregel die eindigt op de klank '-aa'.

Elke persoon van groep B maakt bijvoorbeeld een eigen dichtregel die eindigt op de klank '-ee'.

Bepaal van tevoren het ritme van de dichtregels: bv. 12 lettergrepen, of 5 woorden.

Als iedereen klaar is zijn er dus 20 dichtregels.

Nu begint het voordragen van het gedicht.

De leraar wijst willekeurig leerlingen aan.

De aangewezen leerling uit bv. groep A leest zijn regel voor, daarna iemand uit groep B enz.

Zo krijg je een gedicht met het rijmschema abab. Je kunt ook twee regels uit groep A laten voorlezen en daarna twee uit groep B: dan heb je rijmschema aabb.

Het vaak hilarische effect is groot als het voorlezen van je zin vlot volgt na de vorige.

Klaar is je groepsgedicht.

Deze en vele andere suggesties zijn terug te vinden op deze website :

<http://www.poezie-in-beweging.nl>

➤ Expressie

Spelenderwijs je fantasie gebruiken. In de voorstelling komen o.a. volgende voorwerpen aan bod: een beer, regenjas, sjaltje, trouwportret, bril, boodschappentas, blikken mannetje, boek, kaart, vlieger, knikker, schelp, bloempot, bordje, deurknop, fietsbel, kurkentrekker, schaar, spiegel, sprookjesboek, tandenborstel, wekker, ansichtkaart, brief, houten lepel, hangertje, kinderschoen, muggenmepper, paspoort, slinger van een klok, tijdschrift, toiletverfrisser, tuinschopje, bontkraag, zweepje, ballon, fopspeen, lucifer, bal, paperclip, pillen, puntenslijper, scheermes, scherf, sigarenpijp, spijker, zakdoek en zandkorrel.

opdracht

Verzamel enkele van deze voorwerpen (of andere) evenals kaartjes met daarop één of meerdere trefwoorden (een naam, een plaats, een gebeurtenis). Verzin een geschiedenis die het voorwerp en de trefwoorden met elkaar linkt.

Of bedenk een verhaal aan de hand van drie willekeurig uitgekozen voorwerpen. Zijn ze bewijsstukken in een moordzaak? Collectiestukken uit een museum voor moderne kunst? Of archeologische vondsten?